

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Панасюка Андрія Олеговича
«Професор Василь Іванович Альбіцький – вчений, педагог, фундатор
дослідницької справи в галузях гідравліки та гідротехніки на українських
теренах кінця ХІХ – початку ХХ ст.», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія»

Актуальність обраної теми. Одним із помітних явищ останніх десятиліть стала увага до постатей українських учених, чиї досягнення залишалися поза увагою або були забуті. Дослідження їхнього життя та праць дає змогу відкрити нові сторінки історії наукових установ, закладів освіти й громадських об'єднань. Це також допомагає зрозуміти, які чинники впливали на розвиток окремих галузей знань, як формувалися наукові школи та яких результатів вони досягли. Оскільки сучасна наука й досі спирається на фундаментальні підходи, закладені ще понад століття тому, звернення до джерел її формування є не лише історично важливим, а й практично виправданим. Такі розвідки не тільки зберігають пам'ять про видатних особистостей, але й допомагають осмислити роль науки в умовах кризи. Життєві історії вчених, які працювали під тиском війни, політичних репресій або в умовах тоталітарних режимів, дають змогу краще зрозуміти, як наукова думка здатна вистояти, розвиватися і впливати на хід історії.

Актуалізація таких досліджень в умовах сьогодення дозволяє глибше осмислити історичний контекст, надихає сучасних науковців на моральну стійкість, принциповість та вірність своєму покликанню у час війни і нестабільності.

У цьому аспекті особливого значення набуває дослідження наукової, педагогічної та організаційної діяльності ученого в галузях гідравліки та гідротехніки Василя Івановича Альбіцького, що є важливим для глибшого розуміння становлення гідротехнічної науки в Україні. Також це дає змогу простежити континуїтет інженерних традицій та оцінити внесок окремих науковців у формування наукових шкіл у період радикальних суспільно-політичних трансформацій. Комплексний аналіз напрямів дослідницьких

практик ученого, його просвітницької місії, що вписано в історичний контекст кінця ХІХ – початку ХХ століття, дозволяють зрозуміти мотивацію науковця у розгортанні прикладних наукових досліджень у відповідь на виклики часу.

Актуальність дисертаційного дослідження підтверджується так само й тим, що розвідка пов'язана з виконанням науково-дослідної роботи Інституту історії аграрної науки, освіти та техніки Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН і є складовою наукових тем: «Дослідження історії становлення та розвитку сільськогосподарської дослідної справи в Україні (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.) як моделі організації науки» і «Наукові та організаційні засади інформаційного забезпечення галузей агропромислового виробництва в умовах міжнародної інтеграції» (державні реєстраційні номери зазначені у дисертації).

З огляду на викладене є підстави вважати, що обрана Панасюком Андрієм Олеговичем тема наукового дослідження має як історико-наукову, так і культурно-освітню цінність, що зумовлює її актуальність у сучасному науковому дискурсі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Розроблені автором і викладені в дисертації наукові положення та висновки мають високий рівень обґрунтованості. Здобувачем обґрунтовано актуальність дослідження, підтверджену результатом аналізу стану наукової розробки обраної проблеми. Чітко окреслені мета та завдання дослідницького пошуку, його хронологічні та територіальні межі. Варто відмітити, що завдання розвідки, положення наукової новизни і висновки дисертації є логічно взаємопов'язаними. Результати дослідження отримані автором особисто. Дисертантом опрацьовано і осмислено значну кількість наукових джерел, якісно проаналізовано архівні документи та матеріали. У своїй роботі А.О. Панасюк продемонстрував високий теоретичний рівень узагальнення та викладу матеріалу, критичного осмислення здобутків попередників, висловлюючи свою думку, що засвідчує високу наукову культуру здобувача. Справляє

позитивне враження джерельна база роботи, що складається із архівних документів із фондів центральних та обласних архівних установ України, вагомого переліку періодичних видань. В роботі застосовано значний арсенал сучасного методологічного інструментарію, що позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості одержаних результатів.

Кожен із трьох розділів дисертації А.О. Панасюка, відповідно до науково-дослідницьких завдань, розкриває важливі аспекти обраної теми і є змістовно наповненим. Усі розділи роботи органічно взаємопов'язані та мають внутрішню логіку викладу матеріалу. Варто зазначити також, що кожен розділ дисертації має розгорнуті висновки. Узагальнення та висновки, викладені безпосередньо в тексті дисертації, цілком аргументовані.

Достовірність отриманих результатів дослідження наукових положень дисертанта підтверджено їхньою апробацією та схваленням на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дисертація А.О. Панасюка «Професор Василь Іванович Альбіцький – вчений, педагог, фундатор дослідницької справи в галузях гідравліки та гідротехніки на українських теренах кінця ХІХ – початку ХХ ст.» є оригінальною науковою працею, яка виконана на належному методичному та теоретичному рівнях. Текст має послідовну та логічну структуру і є завершеним, самостійним науковим дослідженням.

Достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Рецензована робота є комплексним науковим історико-біографічним дослідженням, у якому на основі аналізу сукупності репрезентативних джерел і застосування сучасних методологічних засад реконструйовано інтелектуальну біографію вченого та популяризатора науки й освіти України професора Володимира Івановича Альбіцького (1850–1926).

Висвітлено його життєвий шлях, наукову, педагогічну, організаційну і громадську діяльність і вклад у організаційну розбудову функціонування окремих напрямів вітчизняної науки. Особливу увагу приділено внеску В.І. Альбіцького у розвиток гідравлічних та гідротехнічних досліджень,

створення першої Гідравлічної лабораторії в Україні, розробці методології розрахунку гідродинамічних процесів, упровадження нових методів очищення трубопроводів і гідротехнічного проектування, а також концептуальних засад підготовки фахівців у галузях гідравліки й водного господарства. Його наукова, організаційна та публіцистична діяльність охоплювала широкий спектр сфер – від академічної аудиторії до проєктних установ і міжнародних експертиз.

У цілому, робота виконана на високому теоретичному рівні із забезпеченням повноти аналізу та розв'язанням мети і наукових завдань, а відповідно є внеском у розвиток історичної науки, історії технічної науки та біографічних студій. Основні результати та висновки дисертації оприлюднено у 15 одноосібних наукових працях, серед яких 3 статті у фахових виданнях за спеціальністю, з них 1 стаття у міжнародному науковому журналі, проіндексованому у базах ESCI (Web of Science) та Scopus, 12 тез доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура дисертації достатньо чітка та логічна. Зокрема, перший розділ присвячено історіографічному аналізу, обґрунтуванню методологічного інструментарію та огляду джерельної бази дослідження. Історіографічний аналіз засвідчив, що діяльність професора В.І. Альбіцького досі не була предметом комплексного наукового дослідження. Хоча автором виявлено низку праць, у яких прямо або опосередковано висвітлюється наукова, освітня та організаційна робота вченого, більшість із них подає матеріал фрагментарно та узагальнено.

У другому розділі «Науково-педагогічна діяльність Василя Івановича Альбіцького» висвітлено формування особистості науковця, його творчі зацікавлення та ключові життєві орієнтири, простежено основні етапи його дослідницького шляху. Вчений заклав основи сучасної гідравлічної науки та здійснив вагомий внесок у педагогічну традицію вищої технічної освіти України. Дисертантом запропоновано концепт вченого як «архітектора вищої

технічної освіти», котрий поєднав науковий пошук, практичне інженерне знання і методичну інноваційність у підготовці майбутніх інженерів.

У третьому розділі автором заявленого дослідження здійснено ґрунтовний аналіз експертної діяльності В.І. Альбіцького як інженера-практика, консультанта й розробника гідротехнічних рішень, що реалізовувалися у межах державних і приватних ініціатив. Установлено, що багато з технічних і технологічних рішень, запропонованих В.І. Альбіцьким, характеризувалися інноваційністю та істотно випереджали тогочасну практику, зокрема в частині розрахунку напору, розв'язання проблем замулювання і герметизації трубопроводів, оптимізації водозабору та ін.

Роботу завершують чіткі висновки, які логічно випливають із аналізу досліджуваного матеріалу. Вони є науково-значущими, достовірними, аргументованими. Позитивом рецензованої дисертації є додатки, вміщені у ній. Вони гармонійно доповнюють основний текст, є інформаційно цінними.

Уважне ознайомлення з текстом дисертації переконує, що основні завдання, які поставив перед собою автор, успішно вирішені, результати дослідження науково обґрунтовані.

Наголошуючи на теоретичній значущості та практичній цінності результатів розвідки, необхідно зазначити, що робота має хороші перспективи для подальшого використання як у дослідженні питань з історії науки і техніки України, так й імплементації здобутків автора у навчальний процес закладів освіти, зокрема, при викладанні дисциплін «Історія науки і техніки», «Історія НТУ «ХПІ», «Гідравліка», «Гідрологія» «Гідротехнічні споруди», «Механіка ґрунтів», «Теорія машин і механізмів» та інших спеціалізованих курсів.

Оцінка змісту дисертації

Дисертаційне дослідження виконано на належному теоретико-методологічному рівні і вирізняється повнотою проведеного аналізу. Поставлена мета досягнута шляхом послідовного й обґрунтованого розв'язання наукових завдань; аргументація практичної значущості результатів є переконливою. Отримані висновки мають наукову цінність і

становлять внесок у розвиток української історичної науки та суміжних галузей. Дисертаційна робота відповідає вимогам, встановленим для досліджень, виконаних з метою здобуття наукового ступеня, та оформлена згідно з *Порядком присудження ступеня доктора філософії...*, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. У дисертації та наукових публікаціях А.О. Панасюка відсутні порушення академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу А.О. Панасюка, її актуальність, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, вибір методологічних підходів, історіографічної та джерельної бази, варто зазначити про деякі дискусійні положення та зауваження, а саме:

1. У п. 1.2. «Характеристика джерельної бази дослідження» варто було б конкретизувати, яку кількість та які саме архівні документи автором вводяться *вперше* до наукового обігу, що значно посилює б наукову новизну дисертаційного дослідження. У цьому ж підрозділі автор джерельну базу об'єднує у п'ять груп (с. 45). На нашу думку, все ж таки першими мають бути архівні документи (в дисертації зазначено – матеріали архівних документів), другою – наукові праці В.І. Альбіцького і т.д.

2. У роботі трапляються редакційні неточності, стилістичні огріхи, росіянізми, зокрема: «відносились» замість «належали» (с. 103, 140, 175); «значиміші» замість «значущі» (с. 183); «у порівнянні» замість «порівняно» або «порівнюючи» (с. 43, 73, 153, 179, 205) та ін.

3. Варто було б у дисертації висвітлити інформацію про стан розвитку вітчизняної гідравліки та гідротехніки в означений автором період. Це б підсилило роботу і надало б їй своєрідного історичного контексту.

4. На нашу думку, дев'ять завдань, поставлених дисертантом, – забагато. Сьоме завдання (проаналізувати патентні розробки В.І. Альбіцького

і визначити їх вплив на розвиток гідротехнічної науки в Україні та за її межами) можна було б не зазначати, воно може доповнювати четверте.

5. Цікавою у науковому контексті була б інформація про подальшу долю Гідрологічної лабораторії, її трансформацію і модернізацію.

Утім, висловлені міркування та пропозиції не торкаються основних положень змістовного дослідження, виконаного на високому фаховому рівні, не зменшують позитивну оцінку дисертації А.О. Панасюка та можуть бути враховані у подальшій науковій роботі здобувача, який продемонстрував творчий підхід у виборі методологічного інструментарію дослідження, хороший рівень наукової кваліфікації, уміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання.

Загальний висновок

Викладене вище є достатньою підставою для констатації того, що рукопис дисертації Панасюка Андрія Олеговича «Професор Василь Іванович Альбіцький – вчений, педагог, фундатор дослідницької справи в галузях гідравліки та гідротехніки на українських теренах кінця ХІХ – початку ХХ ст.» є самостійною науковою працею, що стосується актуальної проблеми. Структура дисертації дозволила її автору розкрити обрану для дослідження тему, досягти поставленої мети та вирішити дослідницькі завдання. Отримані результати є науково значущими, аргументованими та достовірними. Дисертант володіє відповідними теоретико-методологічними і практичними знаннями з предмету дослідження, має здібність до об'єктивного аналізу історичних фактів, високий науковий рівень самостійної роботи на належному фаховому рівні. Дисертація характеризується доступним викладом матеріалу, логічністю і чіткістю сформульованих положень та висновків.

Наукова робота А.О. Панасюка «Професор Василь Іванович Альбіцький – вчений, педагог, фундатор дослідницької справи в галузях гідравліки та гідротехніки на українських теренах кінця ХІХ – початку ХХ ст.» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової

установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 р. № 341 та від 19.05.2023 р. № 502, а її автор, Панасюк Андрій Олегович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат історичних наук, старший дослідник,
завідувач відділу документного забезпечення
і збереження наукових фондів
Національної наукової
сільськогосподарської бібліотеки НААН

Галина СОЛОВЕЙ